

>>>

[Co z člověka zůstane v „novém eónu“]¹

Praha (nemoc.) 3. 1. 1963.

Co to znamená, jestliže chce člověk obstát při posledním soudu, chce být přítomen slávě, nechce být zavržen? Co z člověka má být pojato do nového eónu? „Subjekt“ – na tom nezáleží, jestliže míníme zdroj aktivity. Každý zdroj může se stát „námi“ (i z kamení lze vzbudit syny Abrahamovi). Jde zřejmě o osobní identitu: ale to je metafyzický předsudek. Nic takového jako personální identita neexistuje (není) ani v průběhu našeho života. Jde tedy o naši osobní historii. Ale tady je třeba věc důkladně promyslet: pokud jde o naši soukromou, výhradně individuální historii: kde se bere? Není tato individuální historie vždycky pohroužena ve vinu? Není vysvobozena z viny pouze tam, kde naši individuální historii být přestává? Kde se v ní už nevztahujeme jen k sobě, ale k jiným? Není naše osobní historie právě tím, čeho se máme zbavit (resp. dát zbavit, pokud to neumíme sami), co nemá naději, co nemá a nesmí „projít“ do nového eónu? Nejsme tedy po pravdě tím, čím jsme „pro sebe“, ale tím, čím jsme „pro druhé“ (čemuž nesmíme rozumět ve smyslu subjektivním, co si buď sami, nebo co si druzí o nás myslí, jak nás vidí, ale ve smyslu směru: pro druhé = ve směru k druhým). Jedině tato druhá stránka má naději, tj. bude rekonstituována v příštím eónu. Nejde o památku, nýbrž o paměť; nejde o pomník, ale o reálnou přítomnost toho, co jsme byli pro druhé, v novém věku. V novém eónu bude přítomno to, co jsme nikoli ze sebe a na sobě, ale na druhých a pro druhé realizovali z toho, co býti má. A tato realizace dospěje tradicí, historicky (anebo i jinak! viz dále) do nového eónu. Zárukou toho, že do nového světa bude naše realizace pojata, není naše osoba (tím méně osobní identita), ale ani osoba tradujících prostředníků: jedinou zárukou je ono „býti má“, pravda, „to pravé“. I když je tradice přerušena, bude vzkříšena na tomto základě. (Což neznamená popření historie, ale popření absolutní kontingence historických událostí: viz biologická ortogeneze, obdoba v historii).

630103

<<<

>>>

[Perspektivy života ve vesmíru (pohled z budoucnosti)]²

Je tomu už několik tisíc let (nepočítáme-li předchozí tisíciletí ne dosti podložených fantazií, <co> diskutují přední vědci několika nejbližších galaxií o perspektivách života a myslících ras v blížícím se konci Vesmíru (nebo alespoň jeho známé, nám dnes dosažitelné části). Po tisíce let se vždy znovu objevovali myslitelé, kteří pochybovali o platnosti druhého zákona termodynamiky, ale skutečnost jim nedala za pravdu. Až před 16 200 lety publikoval slavný

---

¹ Záznam navazuje na soubor rukopisných poznámek z 11.–13. 12. 1962. – Pozn. red.

² Nedatovaný záznam, snad z r. 1963 (umístěný bezprostředně za předchozích záznamem z 3. 1. 1963). – Pozn. red.

(Met-er Law) z naší galaxie (pocházel ze 3. planety hvězdy *Sol*) pozoruhodnou studii, která dokazovala, že za jistých podmínek přestává tento zákon platit. Tyto „jisté podmínky“ jsou však natolik zvláštní a složité, že ještě i v současné době nevidíme žádnou cestu, jak by k nim mohlo dojít spontánně. Závěr středně dlouhé studie ústil ve výzvu myslícím bytostem celého známého světa: je třeba se rozhodnout k obrovské akci, která znamená zničení rozsáhlé oblasti téměř celého dnešního světa, ale současně obrovský nový začátek. Je třeba v gigantické operaci porušit platnost entropického zákona a obětovat vlastní životy, aby byl zachráněn život vesmíru. Děsivá katastrofa, která musí být zorganizována za nasazení nejvyššího úsilí všech myslících bytostí asi 10 galaxií, se má stát katarzí pro tyto galaxie, ale snad i pro ještě širší vesmír.

Po uveřejnění této práce se rozpoutala obrovská diskuse, jak se ostatně dalo čekat. Našla se řada geniálních vědců-specialistů, kteří byli ohromeni novým objevem Met-er Lawovým, ale kterým byly cizí jeho širší úvahy a závěry. Jiní, přijímající v zásadě myšlenku, se pokoušeli vrhnout nové světlo na vznik naší galaxie a jejích sousedů. Někteří byli nadšeni morálním jádrem kosmické oběti ve prospěch života nového eónu, jiní z týchž důvodů celou teorii prudce odmítali, vytýkajíce jí nevědeckost a poplatnost prastarým religiózním představám. Z počátku byly diskusi na překážku obrovské vzdálenosti mezi diskutujícími vědci, ale poměrně brzy (už asi po 900 letech) se našly prostředky pro soustředění předních vědců příslušných oborů (lépe vypsati!) na jediné planetě. Nejdříve se uvažovala různá místa blízko středu galaxie, ale pak převážily důvody uváděné Met-er Lawovými žáky a za místo soustředění byla zvolena rodná planeta velkého objevitele, 3. oběžnice hvězdy *Sol*. Hvězda je sice poměrně blízko obvodu naší galaxie, ale to mluvilo spíše ve prospěch její planety. Nevýhody dopravní byly bohatě vyvažovány snadnějším stykem s mimogalaktickými bytostmi a snadnější možností opustit galaxii, kdyby snad mělo dojít k vybudování výpadové základny. A bylo také třeba přihlédnout k tomu, že v nové disciplíně založené Met-er Lawem postupovali s velkým náskokem právě jeho spolupracovníci a žáci z téže planety, což ostatně potvrzovalo význam historické přípravy onoho objevu, který právě dost překvapujícím způsobem v sobě jednotil zdánlivě dosti vzdálené aspekty myšlenkového a vědeckého úsilí.

63xxxx

<<<

>>>

[K termínu „nenáboženský člověk dospělého světa“]³

Termín „dospělý svět“ není dost výstižný, protože sugeruje dobu předchozí jako dětství a religiozitu jako vládu guvernanteček atp. V čem je „dospělost“ moderního světa? V čem je jeho modernost? Co znamenala starší religiozita, která je dnes v rozpadu? Nelze zůstat u vnějších znaků, je nutno dospět k podstatě. A podstatou není „dětskost“ přecházející vývojem do „dospělosti“, ale skutečný obrat, obrat čelem vzad. Staří se domnívali, že mají minulost před

---

³ Srv. přípravné poznámky k nedokončenému článku, který měl vyjít v *Theologické příloze Křesťanské revue*: L. Hejdánek, *Nenáboženský člověk dospělého světa (Bonhoeffer)* [strojopis], 1963. – Pozn. red.

sebou, ale budoucnost za zády, a proto že ji nevidí. Dnes vlečeme svou minulost na svých vlastních zádech a kráčíme kupředu, dívajíc se do neznáma či poloznáma. Tento obrat o celých 180 stupňů – to je podstata nástupu nového věku, nástupu moderního člověka.

8. 2. 63

630208

<<<

>>>

[Víra a vědění u Wolfharta Pannenberg]⁴

4. 4. 63 (P[ra]ha)

Pannenberg v diskusi s Althausem (*ThLZ* 88/1963, č. 2)⁵ ukazuje na to, že jádro problému je v pojetí pravdy. Na to je možno navázat a vlastní pojetí pravdy vyložit. K tomu cíli ovšem je potřeba podrobněji znát sborník „Off. u. Gesch.“ (?),⁶ kde Pannenberg své názory vykládá zevrubně.

Pannenberg mluví o základu víry (Glaubensgrund), který vede dříve k jistému vědění (Wissen, Erkenntnis), na něž teprve navazuje vlastní víra (Glaube ve smyslu *fiducia*). Vzhledem k tomu, že nechce vědění naopak zakládat na víře, především proto, že by pak víra dotazovala sama sebe a nebyla by podstatně určena pravdou „*extra me*“, lze mít za to, že motiv Pannenbergův je legitimní, ale je třeba podrobně přezkoumat jeho pojmový aparát, jakož i jeho adekvátnost v dané problematice.

Argument Pannenbergův ovšem nepřesvědčuje. Kdyby vskutku platilo, že víra se z vnitřní nutnosti nevztahuje k něčemu mimo sebe (resp. mimo nás), nemůžeme nic napravit tím, že ji zařadíme (byť logicky) až za nějaké předcházející vědění. Neboť jak bychom mohli dosáhnout toho, aby pak přestala být soběstačná a sebeutvrzující a aby se vztahovala k onomu předchozímu vědění? Je úplně zřejmé, že v obou případech nejde o tutéž „víru“, resp. že jde o dva pojmy víry, které naprosto nejsou identické, nýbrž vztahují se k dvěma různým předmětům. (Zbývá zjistit, zda tyto předměty jsou v obou případech skutečné, či jenom hypostazované.)

Je tedy jednou z hlavních otázek otázka, co to je víra. Na tomto místě je třeba zatím přerušit postup a uvážit některé důsledky *našeho* pojetí víry, které vyplývají z celkové koncepce vztahu člověka k pravdě (kterou chceme pojmut jako Glaubensgrund, ale současně šíře jako Wissensgrund, resp. Erkenntnisgrund – viz dále) a které budou určovat postup samotného zkoumání bližších detailů celého problému.

Pannenbergovo východisko má v dalším postupu velké nesnáze právě proto, že nevyjasňuje dost adekvátně vztah mezi Wissen a oním „Glaubensgrund“, který předchází nejen Glaube, ale i

⁴ Jde o první rukopisný záznam ve zvláštním sešitu A4, na který navazuje záznam z 8. 4. 1963. – Pozn. red.

⁵ W. Pannenberg, *Einsicht und Glaube. Antwort an Paul Althaus*, in: *Theologische Literaturzeitung*, 88, 1963, č. 2, sl. 81–92. – Pozn. red.

⁶ W. Pannenberg – R. Rendtorff – U. Wilckens – T. Rendtorff (vyd.), *Offenbarung als Geschichte (Kerygma und Dogma, Beiheft 1)*, Göttingen 1961. – Pozn. red.

samo Wissen. Vztah mezi věděním a oním Glaubensgrundem, který jest asi totožný s „pravdou *extra me*“, nemůže být asi jinak pochopen než jako vztah vědění k tomu, co je „věděno“, tedy co je předmětem vědění. Už tím je však determinována povaha onoho Glaubensgrund: totiž že se může stát předmětem vědění, že tedy má alespoň v jistém ohledu předmětný charakter. Je však nyní před námi otázka, zda se víra vztahuje k nějakému předmětu, resp. zda se vztahuje k svému „základu“ jakožto k předmětu. Ne-li, je pochybné mít za to, že poznání a vědění může prostředkovat vztah mezi „základem“ a vírou.

630404

<<<

>>>

[Vědění, víra a jejich zakotvení v pravdě]⁷

8. 4. 1963 (P[ra]ha)

Otázka vztahu mezi věděním (poznáním) a vírou musí být podrobena ve svém dosavadním řešení, resp. vůbec v dosavadní interpretaci určité revizi. Stručně můžeme narýsovat úkoly asi takto:

Především je třeba řešit otázku vztahu mezi „předmětem“ vědění a „předmětem“ víry. Jde o to, zda jde o „předmět“ identický, nebo rozdílný, ale také o to, jaký je rozdíl mezi vztahem vědění a vztahem víry k tomuto eventuálně společnému „předmětu“. Při zkoumání tohoto vztahu dojdeme nutně k otázce „předmětnosti“. Jde totiž o to, že není zdaleka samozřejmé a legitimní vztahovat se (jak ve vědění, tak zvláště ve víře) k svému „předmětu“ jako k předmětu, a tedy vůbec mluvit o tomto základu svého vztahu jako o předmětu. Tento základ je nepochybně skutečný; není-li však předmětný, jak o něm budeme mluvit? Použijeme si zatím termínu „nepředmětná skutečnost“. Jestliže však – podle samého termínu a výměru – jde o skutečnost vskutku nepředmětnou, jak vůbec může vstupovat do vztahu k našemu vědění a víře, nebo naopak, jakým způsobem se naše vědění, resp. víra vztahuje k této nepředmětné skutečnosti?

Věda (-dění) a víra nemohou být zakotveny v různých základech, nemá-li to mít nejvážnější důsledky v narušení integrity celého lidského života. Nepochybně ovšem způsob jejich zakotvení je odlišný. Přesně řečeno, vědění nemá možnost a schopnost bezprostředně zakotvit v tomto společném základě, jeho zakotvení je prostředkováno vírou. Tím je dána základní úroveň a platforma vztahu mezi vírou a věděním. Co je však oním základem, v němž je víra zakotvena bezprostředně a v němž je vědění zakotveno prostřednictvím víry? Tímto základem je pravda, která je dříve než vědění, ale i dříve než víra – neboť všechny Pannenbergovy výhrady proti soběstačnosti víry jsou naprosto oprávněné a správné. Také moje víra musí mít něco, co je „*extra me*“, totiž pravdu, která není její funkcí, nýbrž normou. Jaká je povaha této pravdy?

---

⁷ Jde o druhý rukopisný záznam ve zvláštním sešitu A4, který navazuje na záznam z 4. 4. 1963. – Pozn. red.

Pravdu, která je základem a předpokladem víry i vědění, musíme pochopitelně odlišit od (otázky) pravdivosti toho či onoho poznatku (poznání), ať už víry, či vědění. Základní pro náš problém je otázka vztahu mezi pravdou a mezi danou skutečností. A protože pravda je také skutečnost (je ostatně třeba blíže přihlédnout k tomu, co to je vlastně skutečnost a v jakém smyslu je pravda skutečností), jde o otázku po povaze skutečnosti, po povaze jsoucna, toho, co jest a co má váhu, co platí, co je závazné atd. Jinými slovy, jde o otázku ontologickou: pojetí pravdy je problém především ontologický, jak se ukazuje např. na pojetí Hromádkově, Kozákově, a zejména Rádlově.

630408

<<<

>>>

K teorii interpretace filosofického textu

Zůstávat u všeobecného myšlenkového rozvrhu filosofického díla znamená převážně se soustředit na úmysl autorův. Jeho pozice tím spolehlivě nepoznáme, leda v obraze, jaký si o nich sám autor udělá. Ale skutečnost je taková, že když filosof myslí, nemá a nemůže mít pod svou vědomou kontrolou všechn aparát, jehož používá, nýbrž jen určitý okruh cílevědomě formulovaných tezí. Přitom však jeho skutečné pozice jsou mnohem rozsáhlejší, než je možno zařadit do myšlenkové organizace zpracovávaného díla. Proto analýza a interpretace, která chce dospět k postižení celku a nehodlá se tedy spokojovat tím, co si myslitel sám o svém díle myslí, musí hledat v hlubině jednotlivých významných formulací, a nejen ve vnějších jejich souvislostech v daném systematickém rozvrhu. (Viz úvod k dis.⁸ – navázat.) To není nehistorický přístup; naopak, tady teprve jde o reálnou, skutečnou historii, kdežto onde jen o prostředkovanou, myšlenou. Tady o skutečné navazování, onde o myšlení a často jen domnělé.

7. 4. 63

Této náročnější metody je ovšem možno použít jen u vrcholných děl filosofických, která předpokládají skutečnou hlubokou syntézu a smysl pro vnitřní logiku myšlenky. Čím vyšší je úroveň takového díla, tím ovšem je větší shoda mezi vnitřní výstavbou a celkovým rozvrhem práce.

8. 4. 63

630407 / 630408

<<<

>>>

[Nová interpretace (evangelia) jako kritický podnik]

---

⁸ Srv. L. Hejdánek, *Pojetí pravdy a některé jeho ontologické předpoklady* [disertační práce], 1952, str. 1–22 („Úvodem“). – Pozn. red.

Potřeba nové interpretace ve vší své naléhavosti nese s sebou některé významné problémy a úkoly. Znamená použití všech možností a schopností kritického myšlení, a tím pokus o proniknutí za a pod myšlení a myšlenkovou práci starších i nejstarších svědků a zvěstovatelů. V podstatě tu jde o podnik kritický. Kritika však znamená především určitý odstup od toho, k čemu chceme kriticky přistoupit: kritika znamená právě nový přístup, tj. přístup odjinud, čili zaujetí jiného stanoviska, jiné východisko, zakotvení v jiných základních pozicích.

630604

<<<